

MENJANJE EVROPE – ISTORIJA EVROPSKE UNIJE

Dezmon Dinan, *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2010, 338 str.

Ideja ujedinjenja Evrope, prisutna još od osnivanja evropskih zajednica, postupno se realizovala u praksi do ostvarivanja Evropske unije kao visoko institucionalizovanog oblika integracije. Evolutivni karakter procesa institucionalnih reformi pokazatelj je kompleksne istorije EU. Udžbenik Dezmona Dinana, *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije*, nudi čitaocu temeljan istorijsko-hronološki pregled porekla i načina nastajanja ove nadnacionalne organizacije. Univerzitetski profesor u Evropi i SAD i savetnik Evropske komisije, Dinan je prethodno objavio nekoliko knjiga na temu EU, uključujući i *Enciklopediju EU*, a ovu knjigu je u originalnom nazivu *Europe Recast: A History of European Union*, štampao Lynne Rienner 2004. godine. Uz jednostavan, ali sistematičan stil pisanja, autor opisuje i objašnjava razvoj evropske integracije, u uslovima suprotstavljenih evropskih projekata.

Sadržaj knjige podeljen je na uvod i devet tematskih poglavlja, u kojima se objašnjava institucionalni razvoj i razvoj politika najpre Evropskih zajednica, a potom i Evropske unije.

U prvom poglavlju, autor analizira period koji je usledio neposredno nakon Drugog svetskog rata, kao ključan za početak priče o savremenoj evropskoj integraciji. Ekonomska integracija u okvirima nadnacionalnih pravaca nastala je kao odgovor na specifične probleme posleratne Evrope. Autor analizira poteze usmerene na prevazilaženje Velike depresije i ekonomskog oporavka, kao i na koji način je Maršalov plan pomogao prevazilaženju dolarskog jaza i unapređenju trgovine unutar Evrope. Shvaćen kao „veliki plan za premodelovanje Starog sveta kako bi ličio na Novi“, ovaj poduhvat je utro put ekonomskoj integraciji Evrope. Njeni počeci vezuju za Moneov plan i Šumanov politički rizik, zbog čega se *Šumanova deklaracija* danas s pravom slavi kao prekretnica u savremenoj istoriji starog kontinenta.

Težište analize u drugom poglavlju je na „diplomatskoj revoluciji u Evropi“, pokrenutoj na tragu proklamovanih predloga, pedesetih godina, u duhu francusko-nemačkog prijateljstva. U tom kontekstu, autor posebnu pažnju posvećuje nastanku Evropske zajednice za uglj i čelik, neuspehoj realizaciji plana o stvaranju Evropske odbrambene zajednice i Evropske političke zajednice, kao i nastanku Evropske ekonomske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju. Autor takođe objašnjava zbog čega je za zagovornike evropskog federalizma neuspeh Evropske odbrambene i Političke zajednice bio fatalni udarac, ali napominje da je i reč nadnacionalnost barem još neko vreme, nosila pogrdnu konotaciju.

Treće poglavlje knjige istražuje rani razvoj Evropske zajednice koji je bio u senci De Gola, stvaranje carinske unije i odbacivanje zone slobodne trgovine, kao i način na koji su zajednička poljoprivredna politika, britanska aplikacija za članstvo u Evropskoj zajednici i suprotstavljeni planovi za budućnost Evrope, proizveli prvu krizu u istoriji EZ. Kroz De Golov nasrtaj na nadnacionalnost sredinom šezdesetih autor pokazuje kako moćni

pojedinci mogu da određuju pravac evropskih integracija. U tom kontekstu analizira se i kriza prazne stolice iz 1965. godine, kako zbog uticaja na rad evropskih institucija, tako i zbog činjenice da je pokazala neodoljivu snagu pokreta integracije. Sastavni deo ovog poglavlja je i vrednovanje Luksemburškog sporazuma ili sporazuma o neslaganju, koji je trebalo da spreči prelazak Zajednice u treću etapu, tj. prelazak sa jednoglasnosti na kvalifikovanu većinu u više oblasti. Već ovde, čitalac ima priliku da uoči fundamentalnu razliku između ova dva načina odlučivanja, ako se ima u vidu da prva usporava, a druga ubrzava proces integracije.

U naredna dva poglavlja, akcenat je na proceni preokreta do koga je došlo tokom ekonomske krize sredinom sedamdesetih, kao i postupnom oporavku krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina, zahvaljujući promenjenim unutrašnjim i spoljašnjim okolnostima. Samit u Hagu iz 1969. godine ocenjen je kao još jedna prekretnica u istoriji evropske integracije. On je stvorio novu odskočnu dasku za napredovanje EZ, zbog čega se našao u fokusu autorove analize. Evropska i monetarna unija, razvoj regionalne i socijalne politike, energetske i politike zaštite životne sredine, završetak budžetskih bitaka, aktivizam Komisije, Evropskog parlamenta i država članica, samo su neka od pitanja koja se razmatraju u okviru pomenitih poglavlja.

Poglavlje pod nazivom „Transformacija“ raspravlja o ubrzanju integracije, koja je usledila krajem osamdesetih, s akcentom na Jedinstveni evropski akt (JEA). Dajući kratak pregled događaja koji su prethodili JEA i rezultata koje je on proizveo, autor osnovni doprinos JEA pronalazi u trasiranju puta Programu jedinstvenog tržišta. Analiza međunarodnog uticaja ovog programa i solidarnost kroz Kohezionu i Socijalnu politiku, zatvaraju ovo poglavlje.

Konačno, naredna tri poglavlja opisuju uspehe Evropske unije na početku devedesetih, nudeći i pregled institucionalnih i političkih izazova sa kojima se EU suočavala od Mastrihta do Ugovora o Ustavu. Uprkos neuspesima na koje je nailazila, Evropska unija je u globalu pokazala svoju „prilagodljivost i izdržljivost“, kako zaključuje autor. Međutim, on sagledava i njene probleme. Potekla iz posleratnog mirovnog aranžmana u Zapadnoj Evropi, upravljenog na rešavanje konkretnog ekonomskog problema, današnja EU predstavlja glomazni entitet za kreiranje politika, sa prevelikim brojem značajnih pitanja na dnevnom redu. To je rezultiralo nagomilavanjem institucija i strukturama moći, pa je zato danas izuzetno teško njome upravljati.

Knjigom *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije* čitalac ima priliku da spozna na koji način su zagovornici Evropske unije u uslovima rastućeg evroskepticizma pobedili u raspravi o budućnosti Evrope i zadržali suštinu evropske ideje. Uprkos velikom broju „mikro“ istorija evropske integracije, udžbenik Dezmona Dinana nastoji da prikaže nastanak EU kao kombinaciju „idealizma i ideološke borbe, inicijative i političke preduzimljivosti snažnih pojedinaca, nacionalnih interesa i međunarodnih odnosa i institucionalnog dizajna i birokratskih intriga“. Upravo zato, prevod ove knjige daje višestruki dopinos postojećoj literaturi o Evropskoj uniji na srpskom jeziku i postaje

značajan deo vodiča njenom pristupanju. Dajući uvid u složenu reformu institucionalnog sistema EU i sistemske izazove sa kojima se ona redovno suočava, *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije* postaje korisno štivo kako za akademske građane i naučnu javnost, tako i za političke odlučioce. Knjigu su sa engleskog preveli Prof. dr Tanja Mišćević i Dušan Ignjatović, a objavljena je u ediciji „Evropska unija“ Službenog glasnika.

Nevena PROLOVIĆ